

Motion till riksdagen 2022/23:2384

av **Håkan Svenneling m.fl. (V)**

med anledning av skr. 2022/23:114 Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3 Sverige ska stå upp för demokrati och fredliga lösningar	3
4 Det svenska regelverket för export av krigsmateriel.....	4
5 Svensk krigsmaterielexport	5
5.1 Ukraina	6
5.2 Nato.....	6
5.3 Krigförande länder i Jemen	7
5.4 Brasilien.....	8
5.5 Indien och Pakistan.....	8
5.6 Filippinerna.....	9
5.7 Israel	9
5.8 Turkiet.....	10
5.9 Myanmar.....	11
6 Produkter med dubbla användningsområden	11
7 Den svenska regeringens förhållningssätt	12
7.1 Den feministiska utrikespolitiken	12
7.2 Vapenimport	13

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att snarast genomföra en grundlig utvärdering av det förändrade regelverket och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inte ska godkänna följdleveranser av krigsmateriel som gäller affärer som gjordes innan det nya regelverket trädde i kraft, till icke-demokratiska och krigförande länder eller till länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ISP bör hänskjuta prövningen till regeringen av alla utförseltillstånd till icke-demokratiska och krigförande länder eller till länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, inklusive framtida följdleveranser, för bedömning enligt det förändrade regelverket, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kommande skrivelser om strategisk exportkontroll bör redovisa enligt vilken version av lagen exporttillståndet har beviljats och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all vapenexport till de länder som deltar militärt i kriget i Jemen, följdleveranser inkluderat, bör upphöra omgående och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige skyndsamt bör ta initiativ i EU och FN för ett internationellt vapenembargo mot samtliga krigförande länder i Jemen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utvärdera utvecklingen i Brasilien och agera för att svensk krigsmateriel inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter eller skapar instabilitet i regionen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör ta initiativ till ett EU-gemensamt vapenembargo mot Israel och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Israels övergrepp mot de mänskliga rättigheterna bör vara skäl för att inte bevilja vare sig nya tillstånd eller följdleveranser till Israel och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inte ska exportera krigsmateriel till Turkiet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en strategi för att stoppa vidareexporten och säkerställa att militärjuntan i Myanmar inte stärks med svensk krigsmateriel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera en utredning för att se över hur exportkontrollen av produkter med dubbla användningsområden ska kunna skärpas ytterligare och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med kriterier för att avgöra vad som räknas som allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur import av krigsmateriel ska genomföras och integreras inom det förändrade regelverket och tillkännager detta för regeringen.

3 Sverige ska stå upp för demokrati och fredliga lösningar

Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara ett land som konsekvent står upp för demokrati och folkstyre, ett land som aktivt arbetar för fred och nedrustning och ett land som fördömer varje brott mot de mänskliga rättigheterna, oavsett var, av vem eller med vilka motiv de begås. Sverige har alla möjligheter att vara en sådan röst, men då krävs det att vi slutar beväpna auktoritära regimer och stater som begår allvarliga och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Om vi inte gör det är vi inte trovärdiga i vårt arbete för mänskliga rättigheter, nedrustning, fred och jämställdhet.

Som ett resultat av flera olika kriser i världen ökar fattigdomen, inskränkningar av mänskliga rättigheter och i synnerhet kvinnors rättigheter, svält och ekonomisk ojämlikhet. Samtidigt ökar världens totala militära utgifter för åttonde året i rad och nådde 2022 nya rekordnivåer enligt freds forskningsinstitutet Sipri. Rysslands folkrättsvidriga krig mot Ukraina har drivit på utvecklingen. Den kraftigaste ökningen, med 13 procent, märks i Europa och berodde till stor del på ryska och ukrainska utgifter. Även spänningarna i Ostasien har bidragit till ökade utgifter.

Sverige är i ett internationellt perspektiv en viktig aktör med ett avsevärt ansvar i och med en stor vapenexport både i absoluta siffror och per capita. Sverige är också ett av de länder som enligt Sipri ökat sina militära utgifter mest, med 12 procent.

Regeringens skrivelse 2022/23:114 Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden visar att den svenska vapenexporten fortsatt befinner sig på en historiskt hög nivå. År 2022 exporterade svenska företag krigsmateriel till ett värde av drygt 15,2 miljarder kronor, vilket innebär en minskning med föregående år. Sett ur ett längre perspektiv är dock utvecklingen tydlig. Enligt Svenska freds- och skiljedomsföreningen är nu den svenska vapenexporten fem gånger så stor som i början av 2000-talet.

Bland köparna av svenska vapen under 2022 återfinns en rad diktaturer, krigförande stater och länder som begår allvarliga och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Vi återfinner även länder som tar stora steg tillbaka i sin demokratiutveckling och där vi ser att våld och förföljelse av minoriteter och politisk opposition ökar. Dubbelmoralen i svensk vapenexport blir tydligast i vapenexporten till de stater som krigar i Jemen. Samtidigt som regeringen talar om vikten av demokrati, fred och kvinnors rättigheter beväpnar Sverige krigförande diktaturer som systematiskt kränker kvinnors rättigheter och bombar det jemenitiska folket. Sverige kommer inte med trovärdighet att vara en röst för mänskliga rättigheter någonstans på jorden så länge denna vapenexport fortsätter. Det går heller inte att som utrikesministern deklarerar att demokratiska värderingar ska vara kärnan i den svenska utrikespolitiken samtidigt som

Sverige viker sig för Turkiets påtryckningar om bl.a. vapenexport för att släppa igenom ett svenskt medlemskap i Nato. Vänsterpartiets mål är tydligt. Vi vill se en värld i fred, utan vapen. Därför menar vi att Sveriges vapenexport på sikt helt ska avvecklas.

4 Det svenska regelverket för export av krigsmateriel

Det nya regelverket för export av krigsmateriel trädde i kraft 2018. Syftet var att skärpa exportkontrollen av krigsmateriel gentemot icke-demokratiska stater. Dessvärre har inte förändringarna haft avsedd effekt. Sverige exporterar fortfarande vapen till diktaturer och länder som gör sig skyldiga till allvarliga övergrepp på de mänskliga rättigheterna.

Skrivelse 2022/23:114 Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden är den fjärde statistiska sammanställning som redogör för ett helt år med det nya regelverket från 2018 som innehåller de förändrade riktlinjerna. Det inkluderar den demokratiska statusen, mänskliga rättigheter, exportens påverkan på en rättvis och hållbar utveckling i den mottagande staten, följdleveranser och internationell samverkan. Den mottagande statens demokratiska status uttrycks vara den viktigaste ändringen. Skrivelsen ger oss en möjlighet att återigen se vilken effekt det nya regelverket har haft. Vänsterpartiet ser fortsatt positivt på att underlaget innehåller mer information än tidigare år eftersom det ökar transparensen och öppenheten kring vapenexporten. Att den svenska exporten ökar till icke-demokratiska stater visar dock på att regelverket har varit helt tandlöst när det gäller att sätta stopp för export till diktaturer och andra länder med omfattande demokratiska brister.

Det befintliga regelverket har framför allt två stora luckor. Den första handlar om att regelverket bara gäller tillstånd för nya affärer som ingåtts efter den 15 april 2018. Alla affärer som anses ha en koppling till affärer som beviljades innan villkoret på demokrati trädde i kraft kan klassas som s.k. följdleveranser och därmed undkomma den nya tillståndsprövningen. Följdleveranser kan handla om reservdelar, ammunition eller helt nya system av samma typ som tidigare levererats. Följdleveranser har ingen tidsgräns utan kan fortsätta hur länge som helst. Det pågår exempelvis följdleveranser till system som ursprungligen levererades från Sverige för 30–40 år sedan enligt Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Följdleveranser har länge varit ett av de största kryphålen i den svenska vapenexportregleringen och innebär att exporten kan fortsätta trots att inga helt nya affärer tillåts. En lagstiftning som inte inkluderar följdleveranser blir verkningslös om syftet är att sluta exportera vapen till krigförande och icke-demokratiska stater. Där kan t.ex. nämnas de tillstånd för följdleveranser till Israel som ISP beviljat under 2022.

Den andra luckan i regelverket är att det inte innebär ett stopp av export till icke-demokratiska stater, utan brister i den demokratiska statusen ska enbart påverka bedömningen och utgöra ”hinder” för export. Om det sedan anses finnas ”avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen” kan export ändå beviljas. Ställningstagandet att inte stödja och legitimera odemokratiska och förtryckande regimer kan därmed åsidosättas om andra intressen anses väga tyngre i bedömningen. Ett tydligt exempel är hur Sveriges ansökan om Natomedlemskap påverkat vapenexporten till det odemokratiska Turkiet. För första gången sedan exporten stoppades 2019 har nu tillstånd för export till landet återigen beviljats.

Vänsterpartiet anser att det är under all kritik att det regelverk som tog sju år att arbeta fram och som den dåvarande regeringen uttryckte skulle göra ett av världens striktaste regelverk ännu striktare inte har bidragit till en minskning av svensk vapenexport till krigförande och icke-demokratiska länder som syftet var utan snarare tvärtom. Andelen vapenexport som går till odemokratiska stater är t.o.m. markant högre åren efter att det nya regelverket trädde i kraft. Regeringen bör få i uppdrag att snarast genomföra en grundlig utvärdering av det förändrade regelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser att problemen med det nya regelverket ligger både i dess utformning och i hur det tolkas. I bilaga 1 s. 48 i skrivelsen beskrivs hur följdleveranser har en särställning i de svenska riktlinjerna för utförelse:

Enligt riktlinjerna bör tillstånd beviljas för utförelse av reservdelar till krigsmateriel som tidigare har exporterats eller överförts med tillstånd, om det inte finns ett ovillkorligt hinder. Detsamma bör gälla beträffande speciell ammunition till tidigare levererad krigsmateriel och andra leveranser som har direkt samband med tidigare levererad krigsmateriel. Följdleveranser bör bedömas från fall till fall enligt dessa förutsättningar. De tidigare riktlinjerna gäller följdleveranser till export som godkändes före den 15 april 2018.

Vänsterpartiet menar att följdleveranser inte ska kunna ske till icke-demokratiska och krigförande länder eller till länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Framtida följdleveranser ska liksom helt nya affärer bedömas enligt det förändrade regelverket. Det skulle innebära att Sverige inte längre exporterade krigsmateriel till icke-demokratiska stater i den utsträckning som görs i dag.

Sverige ska inte godkänna följdleveranser av krigsmateriel som gäller affärer som gjordes innan det nya regelverket trädde i kraft till icke-demokratiska och krigförande länder eller till länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen ska ta ansvar för att det förändrade regelverket också får effekt i bedömningar av krigsmaterielexporten. ISP bör hänskjuta prövningen till regeringen av alla utförelsetillstånd till icke-demokratiska och krigförande länder eller länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, inklusive framtida följdleveranser, för bedömning enligt det förändrade regelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser också att transparensen kring vilken version av lagstiftningen, främst före eller efter den 15 april 2018, besluten om export lutar sig mot måste säkerställas. I kommande skrivelser om strategisk exportkontroll bör regeringen redovisa enligt vilken version av lagen exporttillståndet har beviljats. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Svensk krigsmaterielexport

Under 2022 tog 62 länder emot leveranser av krigsmateriel från Sverige. Värdet på krigsmaterielexporten uppgick 2022 till 15,2 miljarder kronor. Jämfört med föregående år minskade exportvärdet med ca 24 procent. Det bör dock nämnas att Sverige trots det befinner sig på historiskt mycket höga nivåer vad gäller vapenexport. ISP bedömer också att minskningen har att göra med att det inte skedde några större affärer detta år,

men att exporten framöver kommer att öka som en konsekvens av den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden.

Under 2022 innehade 346 företag, myndigheter och privatpersoner tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel. Sedan den nya lagstiftningen trädde i kraft 2018 har antalet tillståndsinnehavare ökat med drygt 80 procent. Skrivelsen anger att en anledning till det är att ändringar i lagen om krigsmateriel innebär att ytterligare verksamhet kräver tillstånd. Det kan ses som positivt, men det bör inte förringas att den största anledningen till denna ökning är att själva vapenexporten ökat under en längre tid.

De tio största mottagarländerna för svensk krigsmateriel 2022 var Brasilien, USA, Tyskland, Indien, Ungern, Tjeckien, Förenade Arabemiraten, Norge, Storbritannien och Thailand.

Åren 2020–2022 gick mer än en tredjedel (36 procent) av den svenska vapenexporten till länder som vanligtvis kallas för icke-demokratier. Under 2022 exporterade t.ex. Sverige vapen till Förenade Arabemiraten, Qatar, Saudiarabien, Thailand och en rad andra länder som enligt Freedom House klassas som ofria eller delvis ofria.

Redan före det förnyade regelverket för krigsmaterielexport rådde ett principförbud för vapenexport i Sverige. Enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel får sådan endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik. Därefter bygger tillståndsprövningen på en helhetsbedömning. Vänsterpartiet anser att säkerhets- och försvarspolitiska intressen i alltför stor utsträckning prioriteras högre än om ett land är involverat i, eller riskerar att dras in i, en väpnad konflikt eller om det förekommer allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter i landet.

5.1 Ukraina

Den 24 februari förra året invaderade Ryssland Ukraina. Anfallet var kulmen på en längre tids utveckling och skedde bara tre dagar efter att Ryssland erkänt de ockuperade områdena Donetsk och Luhansk som självständiga stater. Rysslands brutala anfallskrig strider mot folkrätten. I skrivelsen tas de svenska militära bidragen till Ukraina upp.

Ukrainas folk kan inte lämnas ensamt mot den ryska militära övermakten. Med stöd i folkrätten och FN-stadgan står Vänsterpartiet bakom Sveriges både militära, ekonomiska och humanitära stöd till Ukraina. Människors rätt att leva i fred och trygghet är ovillkorlig, och varje lands möjlighet att självt få styra över sin framtid måste försvaras. Rysslands stormaktsaggression utgör ett hot mot en regelbaserad världsordning och är ett flagrant brott mot de principer om fred, avspänning och internationellt samarbete som bör råda.

Det är viktigt att följa upp var svenska vapen hamnar i Ukraina. Erfarenheterna från tidigare konflikter visar att vapen ”kan få fötter” efter avslutat krig. Ukraina har agerat trovärdigt. Det är viktigt att den noggrannheten består.

5.2 Nato

I skrivelsen beskrivs hur ett svenskt medlemskap i Nato kommer att förändra förutsättningarna för krigsmaterielexport inom det nationella regelverket. Det beskrivs vidare hur enbart ansökan om medlemskap påverkat bedömningen av befintligt regelverk. ISP

beviljade under 2022 tillstånd för följdleveranser till Turkiet, med hänsyn till ”de förändrade försvars- och säkerhetspolitiska omständigheterna”. Utan att förändra lagstiftningen är det alltså plötsligt möjligt att återigen exportera vapen till Turkiet, trots att landet så sent som 2022 gjort sig skyldigt till militära attacker i grannländerna. Vänsterpartiet varnade tidigt för riskerna med att ansöka om medlemskap i en militär allians med bl.a. Turkiet. Att andra länder ska tillåtas diktera villkoren för svensk politik är oacceptabelt.

Skrivelsen innehåller också för första gången export till Albanien. ISP:s generaldirektör Carl Johan Wieslander menar att sannolikt hade inte export till vare sig Turkiet eller Albanien beviljats om det inte vore för Sveriges Natoansökan (DI 17/3 -23).

5.3 Krigförande länder i Jemen

I mars 2015 inledde en militärallians, under ledning av Saudiarabien, flyganfall mot huthirebellerna i Jemen, vilka i sin tur får stöd från Saudiarabiens ärkefiende Iran. Kriget i Jemen pågår fortfarande och beskrivs av FN som världens värsta humanitära kris. Över 24 miljoner människor, 80 procent av befolkningen, behöver humanitärt stöd. Av dem är över 12 miljoner barn.

Den koalition som strider mot huthirebellerna i Jemen består, utöver Saudiarabien, av Bahrain, Kuwait, Förenade Arabemiraten, Egypten, Jordanien, Marocko, Senegal och Sudan. Fram till 2017 var även Qatar med i koalitionen. På Afrikas horn har luft- rum, territorialvatten och militärbaser även gjorts tillgängliga av Eritrea, Somalia och Djibouti. Sverige har sedan bombningarna av Jemen startade exporterat krigsmateriel till sex av staterna som deltar i koalitionen. Bland mottagarna av exporten 2022 finns flera av de stridande parterna med, nämligen Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Jordanien och Kuwait. Enbart under 2022 gäller det export av krigsmateriel till ett värde av 7,5 miljoner kronor. Sedan kriget startade har Sverige exporterat krigsmateriel till ett värde av 13,8 miljarder kronor.

Samtliga av de länder som deltar i kriget i Jemen och som mottar svenska vapen är att betrakta som auktoritära stater som bryter mot de mänskliga rättigheterna. Länderna deltar uppenbarligen även i en väpnad konflikt. De uppfyller därmed samtliga huvudkriterier för att inte beviljas export av svensk krigsmateriel.

Trots alla additionella regelverk och skrivningar, utöver lagen (1992:1300) om krigsmateriel, fortsätter vapenexporten till dessa länder. Att Sverige fortsätter att förse icke-demokratiska och krigförande stater med krigsmateriel är allvarligt, vanhedrande och högst oansvarigt. FN:s expertgrupp i Jemen rapporterade i september 2020 att länder som exporterar krigsmateriel till de krigförande staterna inte kan säkerställa att materielen inte kommer att användas för att begå krigsbrott. Det finns möjligheter inom det svenska regelverket att ge avslag till följdleveranser och dra tillbaka redan godkända vapenaffärer om det finns särskilda skäl för det. Det brutala krig som pågår i Jemen anser Vänsterpartiet är ett tillräckligt starkt skäl. All vapenexport till de länder som deltar militärt i kriget i Jemen, följdleveranser inkluderat, bör upphöra omgående. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Europaparlamentet har antagit flera resolutioner med krav på vapenembargon mot de stater som ingår i den saudiskeledda koalitionen och enligt Europaparlamentet strider exporten av vapen till exempelvis Saudiarabien mot EU:s egna regler. Det är en tydlig signal till medlemsstaterna att sluta exportera vapen till Saudiarabien. Vänsterpartiet

delar den uppfattningen och menar att regeringen bör agera i enlighet med Europaparlamentets rekommendation.

Flera internationella organisationer, däribland svenska Rädda Barnen, arbetar för ett totalstopp av export av vapen till alla parter som krigar i Jemen. Arbetet har haft vissa framgångar i Tyskland, Norge och Danmark samt nyligen i USA och Italien. Tyvärr har inte den svenska regeringen ställt sig bakom kravet. Om Sverige ställde sig bakom kravet skulle det ge stöd till FN:s generalsekreterares upprop för vapenvila och fred i en tid då alla resurser måste mobiliseras för att hindra den humanitära krisen. Sverige bör skyndsamt ta initiativ i EU och FN för ett internationellt vapenembargo mot samtliga krigförande länder i Jemen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.4 Brasilien

Brasilien var under 2022 den största köparen av svensk krigsmateriel. Det svensk-brasilianska kontraktet om stridsflygplanet Jas knyter Sveriges och Brasiliens regeringar till varandra under lång tid även framöver för ett ömsesidigt beroende. Aktivt arbete har genomförts för att få igenom denna affär inklusive att assistera Saab med det. Den svenska regeringen har gått i god för hela 40 miljarder kronor som Brasilien har fått i lån för att kunna ha råd att köpa Jas-planen och även vapen från Sydafrika och Israel. Vänsterpartiet är mycket kritiskt till hur svenska regeringar agerat och den fortsatta affären måste bevakas noga, särskilt som Brasilien har uttryckt ett behov av ytterligare Jas-plan. Det finns stora risker att svenska vapen kommer att användas för att kränka mänskliga rättigheter och skapa instabilitet i Latinamerika. Även om den tidigare högerpopulisten Jair Bolsonaro inte längre sitter vid makten har hans tid som president präglat utvecklingen i landet. Regeringen bör utvärdera utvecklingen i Brasilien och agera för att svensk krigsmateriel inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter eller skapar instabilitet i regionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.5 Indien och Pakistan

Indien är ett av världens största och folkrikaste länder. Trots en växande medelklass domineras landet av stora klassklyftor och det hinduiska kastsystemet präglar fortfarande delar av samhället även om det officiellt är avskaffat. Hundratals miljoner människor lever i fattigdom i Indien. Varje dag dör minst 382 barn under fem år på grund av smutsigt vatten och dålig sanitet. Enligt Plan International är 70 procent av Indiens ytvatten förorenat. Det beror främst på okontrollerade utsläpp av giftigt avfall från industriområdena. Även diskrimineringen mot kvinnor och flickor är djupt förankrad på alla nivåer i det indiska samhället. Våldet mot kvinnor och unga flickor är utbrett och trots att det är olagligt med barnäktenskap är det fortfarande vanligt förekommande. Indien räknas som världens farligaste land att vara kvinna i, räknat efter bl.a. sexuella övergrepp, trafficking och sexuellt slaveri. Användandet av hemgift ökar också, vilket gör att flickor och unga kvinnor är kopplade till en ekonomisk skuld. Varje år drivs tusentals unga kvinnor till självmord efter att ha utsatts för tortyr och trakasserier kopplat till en obetald hemgift. Den demokratiska utvecklingen i Indien går påtagligt åt fel håll under premiärminister Narendra Modi. I takt med att hindu-nationalismen vunnit mark har intoleransen mot landets minoritetsgrupper och oliktankande ökat.

Pakistan är ett av de minst utvecklade länderna i Asien och präglas av stora inre oroligheter. Många islamistiska grupper har vuxit sig starka; bl.a. kontrolleras gränsområdet mot Afghanistan av talibaner och följare av al-Qaida. USA deltar i konflikten med drönare som också dödat många civila. Kriget mot terror har gjort rättssäkerheten i landet dålig.

Indien och Pakistan ligger sedan länge i väpnad konflikt med varandra, och Sverige exporterar vapen till båda sidor. Med få undantag har Sverige exporterat vapen till både Indien och Pakistan varje år sedan 1950 och har på så sätt bidragit till att göda konflikten i stället för att bidra till avspänning. Konflikten mellan Pakistan och Indien är en av de farligaste i världen eftersom båda parter har kärnvapen.

Ett område som länderna strider om är Kashmir. Kashmir anses vara ett viktigt strategiskt område på grund av sina naturresurser. Flera av de stora floderna i både Pakistan och Indien har sin källa i Kashmir och kontrollen över vattenresurserna är viktig. Både Indien och Pakistan menar att de har rätt till hela Kashmir och betraktar varandra som ockupationsmakter. De avvisar även möjligheten att regionen ska få status som en självständig stat. Indien har enligt olika källor uppemot en halv miljon soldater i Kashmir. Den indiska armén i Kashmir opererar efter andra regler än i resten av landet och har anklagats för att ha begått brott mot de mänskliga rättigheterna i området.

Vänsterpartiet anser att konflikten mellan de båda länderna är skäl att inte bevilja export av svensk krigsmateriel.

5.6 Filippinerna

Filippinerna är ett land som enligt Freedom House klassas som delvis ofritt. Den förra presidenten Rodrigo Duterte gjorde sig känd för en hård och brutal politik och utreds av den internationella brottmålsdomstolen ICC för tusentals utomrättsliga avrättningar. Det utbredda våldet från polis och medborgargarden sanktionerades från regimen. Förra året valdes Ferdinand "Bongbong" Marcos till president. Han är son till den tidigare diktatorn och har ägnat stor energi åt att förneka familjens historia av korruption och människorättsbrott. Marcos har sagt att han inte kommer att låta ICC utreda de brott som begåtts. Inte heller vicepresident Sara Duterte, som är den tidigare presidentens dotter, har velat samarbeta med ICC.

Den 1 december 2022 rapporterade Aftonbladet att Saab fått ett positivt förhandsbesked från ISP om en export av stridsflygplanet Jas Gripen till Filippinerna. Myndigheten har inte kommenterat uppgifterna.

Saab har länge haft som ambition att sälja krigsmateriel till Filippinerna. När dåvarande näringsminister Mikael Damberg besökte Filippinerna 2016 var Saab ett av de företag som ingick i delegationen. Då ville Filippinerna köpa tolv nya stridsflygplan fram till 2028.

Att tro att utvecklingen i Filippinerna ska ändras så drastiskt efter Duterte är minst sagt naivt. Det finns goda skäl att vara försiktiga med att dra alltför snabba slutsatser vad gäller en positiv utveckling i landet.

5.7 Israel

Israels övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, folkrätten och det palestinska folket inte bara fortsätter utan blir dessutom allt grövre. Blockaden av Gaza fortskrider och så

även byggandet av den mur som sedan länge har fördömts av FN. Antalet illegala bosättningar på ockuperad mark växer obehindrat och fördrivningen av palestinier från östra Jerusalem ökar. Israel fortsätter att arresteras, fängsla, tortera och i vissa fall döda dem som står upp mot ockupationen. Sedan det stod klart att Israels nya regering utgörs av en koalition bestående av mycket starkt ultraortodoxa och högerextrema partier har våldet eskalerat drastiskt. Ingen fred tycks vara i sikte, och så länge Israel vägrar att respektera palestiniernas mest grundläggande mänskliga rättigheter kommer det inte att vara möjligt att uppnå fred. Genom sina konsekventa brott mot folkrätten framstår Israel som genuint ointresserat av att upphäva den ockupation av palestinsk mark som pågått i årtionden och som är nyckeln till en varaktig fred i Mellanöstern.

Sverige och det internationella samfundet har stora möjligheter att agera mot Israels ockupation av Palestina. Att strypa vapentillförseln är ett effektivt verktyg för att sätta press på alla parter. I dag förekommer ingen vapenexport från EU till de palestinska parterna, men flera EU-medlemmar exporterar vapen till Israel. All vapenexport från EU-länderna till Israel måste upphöra.

Sverige bör ta initiativ till ett EU-gemensamt vapenembargo mot Israel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I regeringens skrivelse noteras fyra beviljade utförelsetillstånd för försäljning av krigsmateriel till Israel 2022. ISP skriver att tillstånden gäller följdleveranser av materiel som när den första affären gjordes inte klassificerades som krigsmateriel. Israels övergrepp mot de mänskliga rättigheterna bör vara skäl för att inte bevilja vare sig nya tillstånd eller följdleveranser till Israel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.8 Turkiet

Turkiet är ett bra exempel på det godtycke den svenska lagstiftningen medger. Turkiet är ett land som upprepade gånger brutit mot såväl mänskliga rättigheter som folkrätten. Efter ett beslut i oktober 2019 stoppades all vapenexport till landet på grund av en militäroffensiv mot Syrien. Ingen export genomfördes under 2020 eller 2021.

I debatten låter det ofta som om det inte finns någon möjlighet att påverka affärerna, men sanningen är att ISP har flera olika möjligheter att stoppa vapenaffärer eller hänskjuta prövningen till regeringen som i slutändan alltid har ansvaret för den svenska vapenexporten. Det är alltså den politiska viljan som avgör. På samma sätt har man nu valt att återigen bevilja vapenexport till Turkiet. Inte på grund av demokratiska framsteg, en ökad respekt för folkrätten eller att man slutat bete sig militärt aggressivt mot andra länder – utan på grund av Sveriges ansökan om medlemskap i Nato.

Sverige ska inte exportera krigsmateriel till Turkiet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

När Turkiet angrep det kurdiskdominerade området Rojava i nordöstra Syrien 2019 fördömde EU Turkiets agerande på svenskt initiativ. Samtidigt var inte EU-länderna beredda att gå lika långt i åtgärderna mot Turkiet som den svenska riksdagen och regeringen förespråkade. I stället för ett vapenembargo mot Turkiet enades man i EU om att rekommendera sina medlemsländer att se över sin militära export. Några länder, inklusive Sverige, stoppade sin vapenexport till Turkiet samtidigt som andra länder fortsatte sin. Turkiets militära aktioner i Syrien pågår alltjämt och den humanitära

katastrofen är total. Sverige bör därför verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I en tid när respekten för folkrätten kränks av Ryssland på ett oacceptabelt och farligt sätt behöver Sverige kompromisslöst stå upp för folkrätten. Att acceptera att andra länder bryter mot densamma bara för att de är Natoländer är att undergräva den respekten.

5.9 Myanmar

Den humanitära situationen i Myanmar är mycket allvarlig. Sedan militärkuppen för två år sedan har tusentals civila dödats och över 1 miljon människor har tvingats på flykt. Möjligheterna att nå fram med humanitär nödhjälp är ytterst begränsade. Särskilt utsatt är folkgruppen rohingyer. FN:s råd för mänskliga rättigheter betecknar situationen i Myanmar som katastrofal.

Enligt FN har militärjuntan attackerat civila med både artilleri och flygräder. I april 2022 rapporterade Ekot om hur svenska vapen används mot civila mål i Myanmar.

Under 1970- och 1980-talen exporterade Sverige granatgeväret Carl Gustaf till Myanmar. Trots att det gått flera decennier används de fortfarande av militären. Det har också avslöjats att granatgevär som exporterades till Indien i början av 00-talet sedan skickats vidare till Myanmar, helt i strid mot det slutanvändarintyg som fanns med tillverkaren Saab. Nyligen rapporterade organisationen Justice for Myanmar att viktiga reservdelar till granatgevären i form av tändrör exporterats vidare från Indien så sent som 2022.

EU har haft sanktioner mot export till Myanmar sedan 1996, vilka skärptes 2018 i och med de brutala övergreppen mot rohingyerna. Trots att det finns ett vapenembargo från EU mot Myanmar som Sverige är tvunget att följa används alltså svenska vapen av militärjuntan i Myanmar.

Det svenska företaget Micro Systemation AB (MSAB) har också i närtid exporterat s.k. produkter med dubbla användningsområden, i form av forensisk teknik, till Myanmar pols. Den senaste bekräftade försäljningen skedde under 2019. I Myanmar är polis och militär närstående, vilket innebär att det inte går att säkerställa att tekniken endast har gått till polis. Riskerna finns att även sådan svensk export nu har använts för inhemskt förtryck, bl.a. mot oppositionella och mot folkgruppen rohingyer.

Regeringen bör återkomma med en strategi för att stoppa vidareexporten och säkerställa att militärjuntan i Myanmar inte stärks med svensk krigsmateriel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Produkter med dubbla användningsområden

Begreppet produkter med dubbla användningsområden (PDA) avser främst föremål tillverkade för civilt bruk som kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Det kan även innefatta produkter med särskild strategisk betydelse såsom kryptosystem eller andra digitala produkter av militär relevans. I skrivelsen beskrivs hur den svenska exportkontrollen av PDA stärkts genom lagändringar med anledning av EU:s nya förordning om kontroll av produkter med dubbla användningsområden. Vänsterpartiet menar att den nya lagstiftningen är alltför otydlig på flera

punkter. Bland annat saknas kriterier för att avgöra vad som räknas som allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter. Se vår motion med anledning av regeringens proposition 2021/22:209 Förstärkt kontroll av produkter med dubbla användningsområden (mot. 2021/22:4695) för vidare läsning.

Vänsterpartiet är kritiskt mot dessa brister inom svensk exportkontroll. Regeringen bör initiera en utredning för att se över hur exportkontroll inom produkter med dubbla användningsområden ska kunna skärpas ytterligare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att begränsa tolkningsfriheten i vad som ska anses utgöra allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter finns det ett behov av en utförlig referensram. Regeringen bör återkomma med kriterier för att avgöra vad som räknas som allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Den svenska regeringens förhållningssätt

Nuvarande regering har aviserat en ny exportstrategi inför nästa budget. Handels- och biståndsminister Johan Forssell har antytt att man inte har för avsikt att avbryta handeln med diktaturer eller odemokratiska länder (DI 30/3 2023). Huruvida detta även gäller export av krigsmateriel återstår att se. I en intervju med radioprogrammet Konflikt uttrycker vapentillverkaren Saabs vd Micael Johansson att svenska politiker måste lobba mer aktivt för att andra länder ska köpa svenska vapen. I samband med intervjun kommenterade försvarsminister Pål Jonson att regeringen kommer att återkomma till frågan om utformningen av exportstödet (SR 11/11 2022).

Vänsterpartiet har varit mycket kritiskt mot tidigare regeringars stöd till export av krigsmateriel. Vi menar att regeringens exportfrämjande inte bör inkludera export av krigsmateriel över huvud taget. När svenska regeringar besökt land efter land som begår kraftiga brott mot de mänskliga rättigheterna och/eller är rena diktaturer i syfte att få dem att köpa svenska vapen har man agerat rakt emot det regelverk som reglerar exporten av krigsmateriel och i strid med Sveriges politik för global utveckling och Agenda 2030. Som exempel kan nämnas bistånds- och utrikeshandelsminister Forssells besök i Egypten, ett land där den demokratiska utvecklingen tydligt går bakåt.

Vi menar att den kommande exportstrategin inte bör inkludera export av krigsmateriel över huvud taget. I synnerhet bör främjandet inte riktas mot diktaturer och krigförande stater eller länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, i strid med regelverket för export av krigsmateriel, politiken för global utveckling och Agenda 2030.

7.1 Den feministiska utrikespolitiken

Den moderatledda regeringen med stöd av Sverigedemokraterna har valt att överge den feministiska utrikespolitiken. Det är ett svek mot de som drabbas allra hårdast av globala kriser, ojämlikhet och fattigdom. I krig och i katastrofer är det kvinnor och barn som är de mest utsatta och de som drabbas hårdast. Ojämlikhet mellan män och kvinnor förstärks när ett land drabbas av en konflikt, och kvinnor stängs oftast ute från beslutsfattande processer. I krig och konflikter ökar antalet barnäktenskap, det sexuella våldet och

mödradödligheten. Kvinnor och barn på flykt är i stor risk för att bli utsatta för våldtäkter och sexuellt slaveri. Hushållen med en kvinna som ensam ansvarig för familjen blir många gånger fler under en kris, vilket gör att den ekonomiska sårbarheten ökar. Risken för att kvinnorna då blir tvingade att ta underbetalda arbeten eller att prostituera sig blir större. Efter konflikten lever våldet och utsattheten kvar för kvinnor och barn samtidigt som kvinnor har svårt att få sin röst hörd i freds- och återuppbyggnadsprocessen.

Många politiska ledare i hårt drabbade länder väljer att investera pengar i vapen och annan krigsmateriel i stället för att investera i sjukvård, utbildning och andra insatser som kan leda till minskad fattigdom och utsatthet. Vapenexporten bidrar därmed till att hämma samhällsutveckling, och det är i första hand kvinnor och barn som blir lidande när ett land väljer bort välfärdssatsningar till förmån för vapen.

Det är viktigt att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med FN:s resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Den bygger på tre grundläggande principer: deltagande, konfliktförebyggande och skydd. Ett antal uppföljande resolutioner har därefter antagits och tillsammans utgör de den internationella agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Resolutionerna slår bl.a. fast att kvinnors ökade deltagande i att förebygga, hantera och lösa konflikter samt i fredsbyggande och återuppbyggande efter konflikt är en förutsättning för att uppnå hållbar internationell fred och säkerhet. De är ett viktigt verktyg för att uppvärdera kvinnors säkerhet. Vänsterpartiet har bl.a. föreslagit att resolutionen ska få genomslag i samtliga resolutioner i FN:s säkerhetsråd och att Sverige ska tillsätta en särskild ambassadör för arbetet med att implementera resolutionen. Läs mer i vår motion En feministisk utrikes- och säkerhetspolitik (mot. 2021/22:449).

7.2 Vapenimport

Även om Vänsterpartiet menar att det svenska regelverket för tillståndsgivning av export av krigsmateriel har många brister och är för tillåtande finns i detta i alla fall ett gediget och genomarbetat regelverk. När det gäller importen av krigsmateriel till Sverige finns det inte någon liknande reglering. Samtidigt innebär import både ett stöd till det exporterande landets krigsmaterielindustri och en legitimering av landets regim. I regeringens direktiv till utredningen som hade till uppgift att ta fram den nya vapenexportlagstiftningen saknades uppdrag om att utreda hur import av krigsmateriel ska ske i överensstämmelse med de regler som gäller för exporten. Vänsterpartiet menar att detta är en brist och att ett utredningsuppdrag därmed kvarstår. Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur import av krigsmateriel ska genomföras och integreras inom det förändrade regelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Håkan Svenneling (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Kajsa Fredholm (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Linda W Snecker (V)

